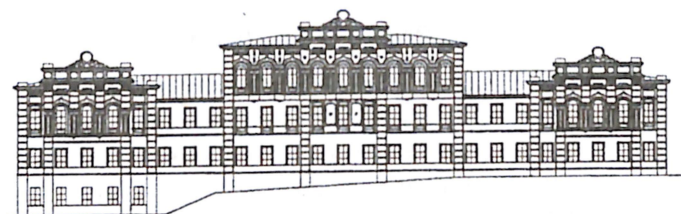

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Вісник

Харківської державної
академії культури

Випуск 6
Збірник наукових праць

Харків – ХДАК
2001

УДК 025.502

О.М. КОБЕЛЄВ

БІБЛІОМЕТРІЯ В СИСТЕМІ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧОГО ЗНАННЯ

Розглядається еволюція кількісно-якісних методів пізнання у науці. Обґрунтовується використання загальних наукознавчих моделей і методів, насамперед бібліометричних, для одержання структурної (якісної) характеристики стану бібліотекознавства

Для вирішення проблем, що постали перед бібліотечною сферою України та забезпечення вибору правильної стратегії її розвитку, необхідним є ретельне вивчення зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на функціонування бібліотечного соціального інституту (БСІ) в сучасних соціокультурних умовах. Це потребує підвищення ефективності та якості досліджень, широкого застосування в бібліотекознавстві сучасного методичного інструментарію, без чого неможливий (або ускладнений) розвиток бібліотечного пізнавального процесу. Цим визначається зростання значимості досліджень, спрямованих на вивчення закономірностей розвитку бібліотечного знання, механізмів його функціонування тощо.

У бібліотекознавстві на даному етапі спостерігається посилення інтересу до загальних понять інформації, знання та їх аспектів. В.О. Ільганаєва, зокрема, детально розглядає соціально-комунікативну діяльність як реакцію на необхідність обробляти, зберігати та передавати знання, що «завжди було невід'ємним атрибутом людської діяльності» [1, С. 52]. Докладний аналіз В.О. Ільганаєвою загальних аспектів знання та інформації, їх вплив на розвиток БСІ позбавляє необхідності зупинятися на розгляді зазначених питань.

Результатом досліджень проблем наукового знання за останні десятиліття став висновок, що в будь-якій галузі науки виникає та розвивається знання про свої специфічні об'єкти пізнання. Під час цього використовуються методи та засоби як спільні для всієї науки, так і ті, що застосовуються лише в окремих її сферах. Тому конкретні види знання мають загальні та специфічні особливості. Характерним є те, що наукове знання в усіх сферах існує як високоорганізовані системи. Знання ж хаотичні, з низьким рівнем організації не є науковими. Вони стають науковими тільки набувши вигляду високоорганізованої системи. Лише систематизоване знання надає можливість виявляти загальні та специфічні сторони явищ, що досліджуються [2].

Бібліотекознавство, як й інші науки, є складною полісистемою, що поєднує наукове знання та організацію проведення наукових досліджень, творчі процеси та соціокультурні фактори. Це дозволяє вести мову про існування в бібліотекознавстві взаємопов'язаних і разом із тим відносно самостійних підсистем, що репрезентують різні сторони даної дисципліни. Виділяються та розглядаються соціокультурна, семіотична, гносеологічна, культурологічна та інші підсистеми. Визначною є когнітивна підсистема бібліотекознавства, в центрі якої – галузеве знання. Ця підсистема забезпечує отримання, перевірку, зберігання, передачу та використання знання в бібліотечній дійсності. І основним завданням бібліотекознавства, особливо за умов нової пізнавальної ситуації, є активізація процесів вивчення будови, механізмів функціонування, шляхів отримання такого знання.

Наукове знання пов'язане з теоретичною формою відображення світу. Саме в теорії відбивається достовірне наукове знання відповідно до існуючих наукових стандартів. Тобто знання набуває статусу наукового, якщо воно включене в складну опосередковану систему обґрунтувань [3, 7]. Розуміння теорії як системи знань, що описує і пояснює певне коло явищ і яка визначає, як правильно управляти ними [4, 6], надає можливість систематизувати все різноманіття накопичених бібліотекознавчих знань у певні великі блоки. І бібліотекознавча теорія (специфічна форма бібліотекознавчого знання), як і будь-яка інша наукова теорія, покликана давати цілісне уявлення про закономірності й істотні зв'язки дійсності. Тому виникнення в ХХ ст. теоретичного рівня бібліотекознавчого знання, перших бібліотекознавчих теорій (теорія фондів, теорія обслуговування) означало перехід бібліотечної справи на якісно новий, вищий рівень – у статус науки.

Розглядаючи бібліотекознавчу теорію як основний інструмент теоретико-бібліотечного мислення, особливого значення набуває аналіз загальних методологічних проблем її виникнення, розвитку і функціонування. Саме ці проблеми є ключовими в розумінні процесу формування бібліотекознавчого знання на даному етапі, прогнозування шляхів його подальшого розвитку. Актуальність методологічного аналізу загальнотеоретичних понять бібліотечної науки на сучасному етапі зумовлена та стимулюється, крім зазначених чинників, наявністю явно вираженої тенденції до підвищення теоретичного рівня бібліотекознавства, модернізації основ викладання бібліотечних дисциплін, необхідністю удосконалювання стандартизації бібліотечної термінології тощо. Але конструктивно розглянути зазначені про-

блеми неможливо в межах одного дослідження. Тому необхідно сконцентруватися на тих аспектах, вирішення яких створить передумови для подальшого методологічного аналізу бібліотечної теорії. Йдеться про вивчення когнітивної підсистеми бібліотекознавства, в центрі якої – галузеве знання.

Знання є головним результатом наукової діяльності, її основним засобом та метою. Про це свідчить і та увага, яку приділяли дослідники в різні історичні епохи проблемі походження та розвитку знання в науці. Процес вивчення наукового знання відбувався спочатку в межах філософії, історії, соціології науки, з використанням традиційної змістовної дослідницької техніки (філософська інтерпретація наукових фактів, аналіз наукової теорії, введення онтологічних та логіко-гносеологічних критеріїв тощо), а в середині нашого століття, на базі виникнення наукознавства як комплексної «науки про науку» – все ширшого застосування набули принципово нові методи та методики, що спираються перш за все на кількісний (бібліометричний) підхід до вивчення як науки загалом, так і наукового знання зокрема.

У бібліотекознавстві, де простежується тенденція розширення методологічної бази, передусім, через запозичення та адаптацію загальнонаукових методів та підходів, можна визначити два основних напрями розвитку галузевого знання на сучасному етапі: значне розширення сфери дослідження, розробка виникаючих проблем уже наявним методологічним інструментарієм; висування принципово нових проблем, зумовлених як зовнішніми так і внутрішніми чинниками розвитку бібліотечної системи, що потребують застосування принципово нових методів і засобів аналізу.

Активне вивчення науки з метою оптимізації її теоретичного потенціалу, як відомо – результат того, що протягом XX ст. наукова діяльність не тільки сформувалася як вид інтелектуального виробництва та соціальний інститут, але й стала необхідним компонентом суспільства, без якого воно не в змозі ефективно вирішувати кардинальні проблеми свого буття і якому суспільство надає значні фінансові, матеріальні, кадрові та інші ресурси. Тому в XX ст. значимість досліджень, спрямованих на вивчення проблем походження, обґрунтування та розвитку наукового знання, його функцій, структури та динаміки, значно збільшилася. Знайшло це своє відображення не тільки в численних працях, що розглядають різні аспекти наукової діяльності, знання тощо, але й у виникненні нових методологічних концепцій і моделей науки та її досліджень (Г.Х. Врігта, А. Койре,

Т. Куна, І. Лакатоса, К. Поппера, С.Т. Тулміна, П. Фейєрабенда, Я. Хінтики, Д. Холтона та ін.). Праці цих авторів забезпечили розвиток таким пізнавальним засобам, створили такі моделі досліджень, можливості яких, на наш погляд, у вітчизняних бібліотекознавчих дослідженнях ще не вичерпані.

Так, були змінені погляди на розвиток науки як на процес поступового нагромадження й узагальнення вченими різних фактів, що сформувалися в першій половині XIX ст. і за якими завдання історика науки полягали в тому, щоб якомога точніше визначити час і авторів відкриттів, винаходів, нових теорій і т.п. При цьому сам факт зростання наукового знання розглядався як об'єктивна, незалежна від ученого величина. Від останніх же залежить лише швидкість прямування до об'єктивного знання, на котру, звичайно, може впливати безліч обставин: умови життя і роботи вченого, наявність у нього тих або інших забобонів, допомога або перешкоди з боку колег та ін.

Після наукової революції першої половини XX ст., коли була виявлена обмеженість існуючих уявлень про об'єктивну реальність, почався перехід від абстрактно-методологічної концепції до досліджень наукових шкіл, наукових груп і колективів [5, С. 5]. Почали активно розроблятися адекватніші методики досліджень. Наприклад, Л.А. Марковою розглядається й аналізується одна з таких методик – так звані «ситуаційні дослідження» (case studies), що набули широкого поширення в 1970-ті рр. [6]. Найважливіша особливість цих досліджень – рішуча відмова від кумулятивної моделі розвитку науки (один із перших, як зазначається в [7], висловив думку про некумулятивний розвиток науки А. Койре). Спираючись на значний матеріал, зібраний попередниками, нові дослідники (М. Малкей [8] та ін.), показали, що кожне відкриття є результатом складного переплетення соціокультурних, інституціональних і просто побутових обставин.

Як зазначає С.Т. Тулмін, розвиток інтелектуальної дисципліни проходить низку послідовних історичних фаз, які визначаються різними наборами понять, проблем і припущень, і для того, щоб простежити інтелектуальний розвиток дисципліни, необхідно, по-перше, ідентифікувати різні плеяди абсолютних припущень у сфері, що нас цікавить; по-друге, визначити їх схожість та відмінність, щоб виявити, які ознаки змінюються, а які – ні, при переході від однієї історичної фази до іншої [9, С. 84-86]. Тому однією з найважливіших особливостей сучасної історії науки та наукознавства є орієнтація на детальне вивчення повсяк-

денного наукового життя - побуту дослідницьких лабораторій, взаємовідносин учених один з одним і т.д.

Характерною особливістю досліджень науки в ХХ ст. є те, що в методологічному аналізі на передній план виступає суб'єкт наукової діяльності, що створює наукове знання, оскільки «...наукове знання завантажене різними соціально-культурними компонентами, відносинами, що складаються між вченими в процесі створення ідей, гіпотез, концепцій» [5, С. 74]. Наукові спеціальності подібні до інших соціальних організацій. Вони також мають свої «референтні» групи, що складаються з людей, чий індивідуальний вибір у підсумку стає вибором професії. Нове поняття, теорія чи стратегія «входять» у наукову дисципліну за таких умов, коли вони серйозно сприймаються впливовими представниками відповідного наукового напрямку. Тому сучасна інституціональна популяція науки складається з елементів кількох різних типів: наукові співтовариства, посади, журнали, системи винагород, конференції тощо [9, С. 265].

Відомо, що формування поглядів ученого відбувається здебільшого під впливом підручників, важливою функцією яких є зміна соціально-культурних орієнтацій пізнавальної діяльності, та популярних і філософських праць, що базуються на них [10, С. 141]. Їх спільна ознака – вони звертаються до вже розробленої структури проблем, даних і теорії. Підручники повинні переписуватися (цілком або частково) завжди, коли мова, структура проблем або стандарти змінюються [11, С. 175]. Через це створення нових навчальних посібників, їх перевидання зі значними змінами та доповненнями – об'єктивний показник зміни парадигми в даній сфері наукового знання. В науці з першим прийняттям парадигми пов'язані створення спеціальних журналів, організація наукових співтовариств, виділення окремого курсу в академічній освіті. [11, С. 38]. Отже, і в бібліотекознавстві України зміну парадигм можна виявити по зміні рубрик у журналах, реформуванню навчального процесу, створенню нових навчальних посібників, змінам у динаміці публікацій і структурі цитування тощо.

Аналізуючи структури теоретичного знання, методологія базується на текстах наукових теорій, що історично склалися, тобто орієнтується на розвинуті в теоретичному відношенні наукові дисципліни, оскільки в них легше простежити особливості побудови теорії, ніж у науках, що тільки розпочали теоретичну обробку знань. Сучасне бібліотекознавство вже досягло тієї стадії, коли рівень теоретичного розвитку надає можливість його вивчати, спираючись на досягнення загальнонаукової методології. А значні успіхи, досягнуті під

час вивчення процесів функціонування та зміни природничонаукових теорій, застосування принципу єдності основних методологічних характеристик наукового знання, дозволяють використовувати вироблені у методології природознавства структурні утворення для аналізу окремих форм як соціогуманітарного знання [5, С. 9] загалом, так і бібліотекознавчого зокрема. Зазначимо, що при визначенні перспектив розвитку дисципліни чи наукового напрямку, необхідно зважати на зміну парадигми не тільки в змісті наукових знань, але й у методах, формах і засобах наукової комунікації. Так, в одній із найважливіших праць останніх десятиліть [11] увага зосереджена не на аналізі старих структур наукового знання, а на процесі розкриття механізму його трансформації та зміни, тобто русі наукового знання.

У наукознавстві, історії, філософії та методології науки розроблена значна кількість моделей, методик, методологічних принципів системи оцінок наукових досягнень як дисциплін загалом, так і окремих дослідників. Наприклад, Ю.Б. Татариновим [12] розроблений комплекс із 9 показників цінності наукового знання:

- 1) вид об'єкта (предмета) дослідження;
- 2) рівень наукового пізнання, на якому проводилося дослідження;
- 3) структурний рівень матерії, на якому здійснювалося вивчення об'єкта (молекулярний, атомний і т.д.);
- 4) широта охоплення науковим досягненням різноманітних об'єктів і процесів матеріального світу;
- 5) логіко-гносеологічна форма, в якій виражене наукове досягнення, що характеризує рівень системності, упорядкування нової наукової інформації, що міститься в науковому результаті (наприклад, принцип, теорія, класифікація і т.д.);
- 6) глибина проникнення в сутність досліджуваного об'єкта;
- 7) ступінь новизни наукової інформації, що міститься в результатах дослідження;
- 8) ступінь впливу наукового досягнення на розвиток знання в різноманітних наукових галузях, на виникнення нових напрямів досліджень і т.п.;
- 9) ступінь достовірності інформації, що міститься в науковому досягненні.

На основі цих показників для оцінки значимості наукових результатів були створені 4 вимірювальні матриці (вид наукових досягнень; об'єкт відкриття; широта охоплення; рівень новизни наукової інформації) і 3 вимірювальні шкали (рівень концептуального зрушення; ступінь проникнення в сутність явищ;

ступінь достовірності наукової інформації). Також наводяться приклади упорядкування матриць і, як приклад, створена таблиця наукової значимості найважливіших астрономічних і астрофізичних відкриттів, зроблених у XX ст. [12].

Існують об'єктивні й суб'єктивні труднощі використання загальних наукознавчих моделей у вивченні бібліотечної науки. Головна полягає в тому, що більша частина таких моделей розроблялася в межах точних і (або) технічних дисциплін, і це висуває проблему їх адаптації до нової сфери використання. Але незважаючи на певні обмеження щодо можливостей розробки та використання подібних систем у бібліотекознавстві, що визначаються певними особливостями галузевого знання, зважаючи на значний дослідницький потенціал цих моделей, окремі їх елементи, принципи створення тощо можуть успішно застосовуватися в бібліотекознавчих дослідженнях. Окрім того, зважаючи бібліотекознавство такою ж наукою, як і всі інші (тому вимоги до цієї дисципліни мають бути загальними, незважаючи на її специфіку), розвиток бібліотечної теорії без спирання на досягнення загальнонаукової методології неможливий.

Починаючи з 1960-1970-х рр. паралельно з названими, зокрема змістовними, методами вивчення науки, все більшого розповсюдження набувають засоби кількісного аналізу, в першу чергу бібліометрія та наукометрія. Пов'язано це з необхідністю в об'єктивних показниках оцінювання результатів наукової діяльності. Найактивніше розроблялася та застосовувалася методика кількісного аналізу в межах наукознавства, дисципліни, яка сформувалася в середині XX ст. і була покликана комплексно досліджувати процеси, що відбуваються в науці. Серед праць, заклавших підвалини та розвинувших означений напрям досліджень, можна назвати праці Д. Бернала, Ю. Гарфілда, Г.М. Доброва, М. Кесслера, І.В. Маршакової, В.В. Налімова та З.М. Мульченко, Д. Прайса, А. Прічарда, Г. Смолла та ін. [13; 14].

Розробка та розвиток об'єктивних кількісних (бібліометричних, наукометричних тощо) методів є результатом загальнонаукового процесу формалізації та математизації наукового знання. Кількісний аналіз здійснюється за допомогою методів математики. По-перше, це «зовнішня математизація» – використання математичних методів для вирішення поодиноких проблем; по-друге, «внутрішня математизація» – розробка методик кількісного, математичного аналізу в межах окремих дисциплін, вирішення на цій основі цілих комплексів проблем, виявлення фундаментальних законів тощо. «Математизація знання є конкретно-історичним про-

цесом, що передбачає формалізацію основних понять, створення абстрактних об'єктів науки, яка математизується і, на цій базі, – кількісно-математичний аналіз емпіричних даних, розробку математичних моделей явищ, що досліджуються»... [15, С. 320]. Саме використання математики надає можливість точного кількісного опису явищ, дозволяє виробити чіткі поняття, дійти висновків, які неможливо або важко одержати іншими шляхами, а «першою стадією математизації є квантифікація, з'ясування найпростіших кількісних характеристик і відносин» [16, С. 246], і одним із елементів цього процесу можна вважати наукометрію та бібліометрію.

Природний характер цього явища зумовлений двома основними причинами. По-перше, в науці (і в бібліотекознавстві зокрема) відбувається процес накопичення фактичного матеріалу, що надає можливість виявити закономірності, які піддаються формалізації. По-друге, самі встановлені взаємозв'язки між явищами є надто складними, тому реалізація суто змістовних підходів як у науці в цілому, так і в бібліотекознавстві зокрема, ускладнюється через свою важкооглядовість, що і зумовлює застосування компактніших кількісних методів.

Властивістю знання є те, що воно може бути виражене за допомогою мови, як особливого прояву людської активності. Знаковою маніфестацією знання є текст – особливий лінгвологічний об'єкт, що має можливість актуалізації інформаційних масивів будь-якої потужності. [3, С. 26]. Але «... в умовах, коли наука оперує абстрактними об'єктами... природна мова вже не відповідає потребам її розвитку, стає необхідним створення спеціальних наукових мов, в яких досягається взаємооднозначна відповідність між їх мовною формою та значенням. Це досягається через формалізацію, коли виникає формальна (символічна) мова» [17, С. 161].

Формалізація дозволяє не тільки отримати точну мову, що має велике значення щодо систематизації пізнавального змісту та уточнення логічної структури бібліотекознавчих теорій. Взагалі, будь-яку систему становлення наукового знання «необхідно розглядати як підсистему змістовного процесу вироблення знання та підсистем формальних аспектів, а також їх взаємодії» [18, С. 40]. Тому метою формалізації є побудова і вираження системи знань. Вона «надає можливість узагальнити формальну структуру теорій (або їх частин), що відносяться до різних предметних галузей, і тим самим оптимізувати зусилля, спрямовані на розробку кожної теорії окремо» [16, С. 73]. Зазначимо, що у наведених А.В. Зведенюком най-

важливіших параметрах теорії як певного виду знання формальний аспект посідає перше місце:

1) теорія є формально-логічною системою визначення;

2) операції з теорією в науці спрямовані на деталізацію, уточнення запасу інформації, який вона має, і використання його у практичній діяльності;

3) розвиток теорії завжди має свою межу, тобто будь-яку теорію, що вичерпала запас інформації, що має, неодмінно потрібно переглянути;

4) сама по собі теорія не має можливості виробити гносеологічно принципово нову інформацію [18, С. 96].

Зазначені особливості стосуються всіх теорій, які загалом класифікуються за різними ознаками. Наприклад, розрізняють теорії фундаментальні та прикладні (часткові), змістовні та формалізовані. Останні є результатом досліджень гносеологічних аспектів теорій з метою оптимізації процесів використання її потенціалу (названий другий параметр). Отже, «теорія як формалізована система – це така сукупність наукових знань, що створена на основі законів і правил формальної логіки» [4, С. 7]. Формалізована теорія має ознаки згортаємості, при якій вона свій об'єкт і предмет може відбити за допомогою абстракцій у «чистому вигляді». У згорнутому виді зазначена теорія може бути відокремлена від свого базису – емпіричної і дослідницької основ (фактів, прикладів, доказів, ілюстрацій). Сама формалізація є цінним інструментом пізнання, що надає можливість отримати нові наукові дані. Історія таких наукових дисциплін, як математика, логіка, лінгвістика та інших, свідчить про те, що значна кількість формальних пояснень відкрила можливості для визначення та постановки нових проблем, часто підказувала напрями пошуків їх вирішення. Зростання наукового статусу бібліотекознавства, як уже зазначалося, висуває проблеми модернізації його методології та системи теоретичних обґрунтувань загалом, і формалізація є одним із ефективних засобів їх вирішення.

Іншими словами, з розвитком наукового знання ми переходимо від опису сукупності слабопов'язаних явищ до системного подання досліджуваних об'єктів, а повноцінний аналіз складних, великих систем невіддільний сьогодні від використання математики. Тенденція математизації бібліотекознавства, що зумовлена загальною математизацією знання, забезпечує пізнання тих проблем бібліотечної теорії, що не можуть успішно вирішуватися без застосування математичного апарату [19, С. 84]. Зокрема широке застосування в бібліотекознавчих дослідженнях кількісних бібліометричних методів надає

нові можливості в аналізі бібліотечного знання та діяльності. Використання створює передумови для вироблення суджень про ефективність окремих наукових шкіл і, на цій основі, об'єктивного розподілу ресурсів, ефективної підготовки кадрів та ін. Виникає також можливість кількісно оцінювати проникнення нових концепцій, ідей і методів у різні галузі знань, вивчати мову наукових публікацій з метою відтворення інтелектуальної атмосфери епохи тощо. Саме на цій основі виникла така цікава методична процедура як метааналіз – аналіз аналізів – коли з банків даних збирається максимально можливе число вже зроблених кимось досліджень по студійованій проблемі й здійснюється їхня сумарна обробка [20].

Отже, можна дійти висновку, що загальною тенденцією розвитку сучасного бібліотекознавчого пізнання є різке збільшення значення теоретичних досліджень, поглиблення процесу формалізації (математизації, логізації, кібернетизації, символізації тощо) наукового знання. Цим пояснюється актуальність вироблення сучасних комплексних засобів виявлення та оцінки тенденцій розвитку бібліотекознавства як науки, що зумовлює створення, адаптацію та використання певних формальних критеріїв як одного з основних напрямів модернізації дослідницького апарату. І цей процес належить до категорії загальнонаукових: висока динамічність розвитку сучасної науки підводить до необхідності розробляти об'єктивні кількісні методи виявлення нових напрямів досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ільганаєва В.О. *Бібліотечна освіта: Нова парадигма розвитку*. – К.: Ред. журн. «Бібліот. вісн.», 1996. – 256 с.;
2. Кузнецов В.И., Бургин М.С. *Мир теорий и могущество разума*. – К.: Україна, 1992. – 231 с.;
3. Гинецинский В.И. *Знание как категория педагогики: Опыт педагогической когнитологии*. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1989. – 144 с.;
4. Коротяев Б.И. *Педагогика как совокупность педагогических теорий*. – М.: Просвещение, 1986. – 208 с.;
5. Синяков С.В. *Світосглядна детермінація соціального пізнання*. – К.: [Б.в.], 1998. – 192 с.;
6. Маркова Л.А. *Новые формы историко-научных исследований и их перспективы*. // *Вопр. истории естествознания и техники*. – 1987. – №2. – С. 49-61;
7. Черняк В. *Интеллектуальная революция: традиция и новации: К 100-летию со дня рождения Александра Койре* // *Свобод. мысль*. – 1992. – №9. – С. 89-97;
8. Малкей М. *Наука и социология знания: Пер. с англ.* – М.: Прогресс, 1983. – 253 с.;
9. Тулмин С.Т. *Человеческое понимание: Пер. с англ.* – М.: Прогресс, 1984. – 327 с.;
10. Юдин Б.Г. *Методологический анализ как направление изучения науки*. – М.: Наука, 1986. – 261 с.;
11. Кун Т. *Структура научных*

революций: Пер с англ. – М.: Прогресс, 1975. – 288 с.; 12. Татаинов Ю. Б. Проблемы оценки значимости научных результатов (достижения современной астрономии) // Историко-астроном. исслед. – Вып. XVIII. – М., 1986. – С. 79-104; 13. Кобелев О.М. Бібліометрія – один із шляхів оптимізації бібліотекознавчих досліджень // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – Вип. I: Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатика. – Х., 1999. – С. 62-67; 14. Кобелев О.М. Розвиток кількісних методів у бібліотекознавстві // Вісн. Кн. палати. – 1998. – №2. – С. 12-14; 15. Логико-гносеологический анализ науки / АН Каз. ССР. Ин-т философии. – Алма-Ата: Гылым, 1990. – 496 с.; 16. Штофф В.А. Проблемы методологии научного познания. – М.: Высш. шк., 1978. – 269 с.; 17. Ким В.В. Семиотические аспекты системы научного познания: Филос.-методол. анализ. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1987. – 224 с.; 18. Зведенюк А.В. Становление научного знания: Гносеолог. аспекты. – Ташкент: Изд-во «Фан», 1989. – 185 с.; 19. Карташов Н.С., Скворцов В.В. Общее библиотековедение: Учеб.: В 2 ч. – М.: Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1996. – Ч.1.: Теоретические основы библиотековедения. – 88 с.; 20. Зорин Н. Врач как ученый: Размышления о медицин. образовании // Высш. образование в России. – 1998. – № 2. – С. 68-75.

Надійшла до редколегії 27.02.2001 р.

УДК 023.1:346.2

І.О. ДАВИДОВА

НА ШЛЯХУ ДО ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Розглядаються основні питання правового забезпечення організації функціонування електронних бібліотек, висвітлено проблеми застосування норм авторського права і суміжних прав до головних напрямів її діяльності

Формування бібліотечного соціального інституту на якісно нових організаційних, управлінських, технічних та технологічних засадах, забезпечення споживача інформацією за допомогою локальних, міжрегіональних і міжнародних (глобальних) мереж комунікації, дистанційний доступ до національних і закордонних баз даних, взаємодія з автоматизованими інформаційними системами приводить до необхідності першочергового вирішення правових питань його функціонування і істотного поновлення інструментарію правового регулювання всіх сторін цієї діяльності.

Поняття «електронна бібліотека» виникло на початку 90-х р. і